

BERÉNYI ZSUZSANNA ÁGNES

A SZABADKÖMŰVES KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

A 19–20. századi magyar szabadkőművességhez a szellemi élet szinte valamennyi jelentős képviselője csatlakozott, Ady Endrétől Zipernovszky Károlyig. A legkülönbözőbb egyéniségek, eltérő, néha ellentétes nézetekkel.

Kosztolányi Dezsőt, az érzékeny lélek és a szépség nagy ismerőjeként, a szabadkőművesség három vezérlő fogalma: a Bölcsesség, az Erő és a Szépség közül a legutóbbi vezette a szabadkőművesek közé.

Munkája során került kapcsolatba a szabadkőművességgel. A Világ című lapnak 1910-től fogva lett a munkatársa. Ezt a lapot a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy alapította ebben az évben, majd az is tartotta fenn. A nagyközönség számára szóló szabadkőműves szellemű napilap kiadása akkor egyedülálló teljesítmény volt a nemzetközi szabadkőművesség történetében.

Kosztolányi Dezső fordításokat, színbírálatokat, novellákat írt a Világba, időszerű kérdésekről esszéket is. A lap munkatársai legnagyobb részt szabadkőművesek voltak.

A költő korábban is, feltehetően már Szabadkán kapcsolatba került a szabadkőművességgel. Az 1899-től ott működő Kossuth Lajos szabadkőműves kör,¹ később az Alkotás páholy körül pezsgett a szabadkőművesi élet. Kosztolányi Dezső közeli ismerősei, sőt családtagjai tevékenyen részt vettek ebben. Közéjük tartozott dr. Brenner József, unokatestvére édesapja. Csáth Géza is előbb lépett a szabadkőművesek közé. Már 1912-ben a budapesti Martinovics páholy tagja lett.

Nem maradhatott hatástalan az Eötvös-kollégium szelleme, nagyszerű társai: Kuncz Aladár, Laczkó Géza, Benedek Marcell barátsága, az egész szabadelvű, szabadkőművesi eszméktől átitatott szellemi élet. Ezért nem meglepő, hogy Kosztolányi Dezső is jelentkezett a szabadkőművesek közé.

1915. december 20-án olvasták fel felvételi kérelmét a Március páholyban.² Ebben a páholyban már régebb óta több jeles író, újságíró működött. Köztük dr. Pető Sándor 1911 óta és Király György.

A páholyt 1909-ben a Petőfi páholyból kivált tagok létesítették, mert számukra a Petőfi páholy irányzata túlságosan is radikális volt. Az új páholy névválasztása mutatja, hogy ennek a tagjai sem voltak éppen maradiak, hiszen Március azonnal az 1848-as forradalom kitörésének napját, március 15-ét juttatja az eszünkbe. Egyes korai iratokon a páholy nevét csakugyan Március 15-eként jelölték. Az 1848–49-es forradalomra és sza-

¹ A kör a szabadkőműves társaságok közül kevesebb feltételt teljesít a szervezetté alakuláskor, mint a páholyok. Lásd BERÉNYI Zsuzsanna Ágnes, *Páholyneveink 1991-ig*, kézirat.

² Országos Levéltár (a továbbiakban: OL), P 1083, Március páholy, CX 38. t. 138. X, 137. lap.

badságharcra történő emlékezést jelzi, tehát feltevéssünk megerősíti a páholy jelszava: Gondolatszabadság, Sajtószabadság, Világszabadság!

Nevéhez és jelszavához méltóan a páholy már 1909-ben, az alapítás esztendejében a szabadkőművesek között máig is vitatott kérdést, a női egyenjogúság ügyét támogatta. Az Országos Nővédő Egyesület gondjait is megvizsgálták a páholy összejövetelein.

1909. október 12-én a Kelet című belső terjesztésű szabadkőműves lapra vonatkozó terveiket közölték a Nagymesterrel. Többféle kifogás merült fel. Nem tartották eléggé élesnek a Kelet hangját. (Sok más páholy pedig éppen túlságosan erősnek ítélte a lap hangnemét.) Másrészt óvták a lapot attól, hogy feltárja a szabadkőművesség belső életét, mert annak ellenére, hogy belső terjesztésű a lap, előfordul, hogy illetéktelenek kezébe kerül. Sokszor már a nyomdában, hiszen a nyomdatulajdonos ugyan szabadkőműves, de nem biztosíthatja, hogy az összes nyomdász szabadkőműves legyen! „A 'Kelet' legyen csatakürt!” – mondták. „Ne pedig bizalmas tanácskozások fonográfja!”

Támogattak mindenféle haladó intézményt. A Március páholy többek között alapító tagja lett a Tanítók Szabad Egyesületének. Általában a szabadkőműves hatásra megalakult szervezeteket támogatta, hiszen ezt szabadkőművesi kötelességüknek tartották.

Mint ezt a szabadkőművesi alkotmány előírja, politikai párthoz nem csatlakoztak, de a választójogi harcra, vagyis az általános, egyenlő és titkos választójogért folytatott küzdelemre szövetkező „profán” szervekkel összefogtak. Május elsejének a megünneplését a szabadkőművességen belül a Március páholy kezdeményezte. Ez a páholy úttörő módon támogatta azt, hogy nőket is vegyenek fel a szabadkőművesek közé. Az angol rendszerű szabadkőművesség még ma sem fogadta el ezt a javaslatot. Képzeltető, hogy a század első évtizedeiben milyen nagy megrökönyödést keltett ez a nézet.

Most térjünk vissza Kosztolányi Dezső szabadkőművesi életútjához! A Március páholyban tehát felolvasták a felvételi kérvényét, mint ezt dr. Gonda Jenő titkár 1915. december 27-én, formanyomtatványon a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholyinak intézett jelentésében közli. Születési helye és időpontja: „Szabadka, 1885. márc. 29.” Foglalkozása: „író. A 'Világ' belmunkatársa.” Lakhelye: „Bpesten, I. Fehérvary út 15/a.” A Nagypáholyinak 45/1915. szám alatt elküldött jelentés bal oldalán ceruzával két név olvasható: Bakonyi Miksa és Bálint Lajos.

A szabadkőművesi szokások közé tartozott ugyanis, hogy a felvételre jelentkezőket a páholy választott vezetője, az úgynevezett főmester több (általában három) szabadkőművessel megvizsgáltatta, hogy minden szempontból megfelel-e a szabadkőművesi tagság követelményeinek. Ezeket a megbízottakat nevezték „kutatóknak”. Kosztolányi Dezső esetében tehát erről a két kutatóról maradt írásbeli feljegyzés. A főmester ebben az évben Ranschburg Viktor volt, az Athenaeum igazgatója.³ A szokásoktól eltérően nem ő, ha-

³ Ranschburg Viktor (Győr, 1862. augusztus 8.–Budapest, 1930. augusztus 20.), könyvkiadó. 1884-től a Révai Testvérek könyvkereskedésében dolgozott, 1891-től az Athenaeum kiadóvállalat főnöke, 1903-tól 1919-ig ügyvezető igazgatója, 1920-tól haláláig igazgatója. A Pantheon Irodalmi Intézet vezérigazgatója volt.

nem dr. Bakonyi Kálmán, a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy helyettes nagymestere írta alá a kutatói megbízást.⁴ Ennek keltezése 1915. december 30.

Az egyetlen fennmaradt kutatói jelentést Bakonyi Miksa, a legradikálisabb belső terjesztésű szabadkőműves lap, a Dél szerkesztője írta.⁵ Ajánlő sorainak választékos kifejezései, szabadkőművesi fogalmakban gazdag szövegezése gyakorlott újságíróra vall. Így szól az ajánlás:

Kedv.: Nm.: tv.:em!⁶

Örömmel jelenthetem neked, hogy keresőben igen értékes láncszemet látok. Karakteres, korrekt, igen talentumos és tartalmas ember, aki díszünkre fog válni. A legmelegebben ajánlom.

Üdvözöl igaz szeretettel

Bakonyi Miksa

916. jan. 1.

A többi, fenn nem maradt ajánlás is kedvező lehetett, hiszen 1916. február 7-én ünnepélyes összejövetelen felvették Kosztolányi Dezsőt is a páholyba. Együtt nyert felvételt Cserna Andor, Engl Arthur, Herodek István és dr. Kertész Sámuel „keresővel”.

A „díszmunka” ünnepélyességét fokozta, hogy ekkor ünnepelték meg a páholy tiszteletbeli főmesterének, dr. Ságody Gyulának huszonötödik éves szabadkőművesi tagságát.⁷ Az ünnepi alkalomra 1916. január 31-én kelt körlevelében a „főmester” és a „titkár”, tehát Ranschburg Viktor és dr. Gonda Jenő aláírásával a következő szöveggel hívták meg a szabadkőműveseket:

MARCIUS □

Budapest kel. 1916
31

Szer.: Tv.:!⁸

Páholyunk 1916. évi február hó 7-én, este pont ½8 órakor a páholyház I. sz. nagytermében

felvételi diszmunkát

tart, a melyen Cserna Andor, Engl Arthur, Herodek István, Dr. Kertész Sámuel és Kosztolányi Dezső keresőket fogjuk a szks.: szövetség és a Március □.: tagjaivá avatni.

⁴ Ol., P 1083, Március páholy, CX 38. t. 138. cs. 136. I. Bakonyi Kálmán ny. táblabíró Kölcshén született 1859. március 13-án. 1893-ban vették fel a Demokrácia páholyba. 1920 után a Nagypáholy egyik vezetője.

⁵ Bakonyi Miksa (Dunaföldvár, 1862. augusztus 23.–Budapest, 1935. március 15.). A budapesti piaristáknál végezte tanulmányait. Ezután hírlapírásba fogott. Több újságba írt, szerkesztő is lett, majd a Magyar Újságírók Egyesülete alelnökévé, az Otthon főtítkárává választották. 1892-ben már ott volt a Prometheus páholy alapítói között.

⁶ „Kedves Nagymester testvérem” belső használatú rövidítése.

⁷ Dr. Ságody (Sgallitzer) Gyula ügyvéd, Budapesten született 1863-ban. Felvették 1890-ben.

⁸ „Szeretett testvér” belső használatú rövidítése. Az itt látható keltezési forma is belső használatra szült.

E munkánk keretében fogjuk megünnepelni

Dr. Ságody Gyula tv.:

páholyunk tiszteletbeli főmesterének, a szövetségtanács tagjának szkssége XXV. évfordulóját.

Testvérünk e 25 esztendőt a szkksi.: eszmék szolgálatában buzgó munkássággal töltötte el. Ünneplésére jöjjetek el valamennyien!

A testvérpáholyokat felkérjük, hogy ez ünnepi munkánk díszének növelésére páholyunkat testületi megjelenésükkel megtisztelni szíveskedjenek.

A távolmaradó tvv.:ek⁹ emlékezzenek meg az Özv.:ról!¹⁰

Tvi.: szer.: és üdv.: az e.: sz.: sz.:¹¹

TITKÁR

FŐMESTER.¹²

Cserna Andor¹³ is a Világ munkatársa volt, tehát Kosztolányi Dezsővel azonos lapnál, a szabadkőművesek újságjánál dolgozott. Engl Arthur bankár, Herodek István részvénytársasági cégvezető és dr. Kertész Sámuel pénztárigazgató nyert még ugyanekkor felvételt. Feltehető, hogy Kosztolányi Dezsőt elsősorban ezek az újságírórtársak és Ranschburg Viktor főmester vonzotta éppen ebbe a páholyba.

Kosztolányi szabadkőművesi tevékenységét irodalmi munkássága során fejtette ki. A lapnál és más írásaiban. Ennek elismerése volt az, hogy 1916. december 18-án „második” fokba, az úgynevezett „legényfokba” avatták. A szabadkőműveseket ugyanis munkásságuk alapján, ismereteiknek megfelelően, hagyományos és szigorúan meghatározott szertartások közepette a „magasabb fokba avatják”. Kosztolányi Dezső esetében nyilván irodalmi működését ismerték el az avatáskor.

1916. december 12-én körlevelet küldtek szét a főmester és a titkár aláírásával. Ebben értesítették a szabadkőművesi páholyokat, hogy 1916. december 18-án „másodikfokú” munkát tartanak, amelyen Engel Arthurt, Herodek Istvánt, dr. Kertész Sámuel és Kosztolányi Dezsőt legényfokba avatják. Az ilyen avatási „munkát” második fokban tartott munkának nevezték.

Az értesítés még azt is tudatja, hogy a felvétel után „mesterértekezletet” tartanak, amelyen többeket avatnak a harmadik, legmagasabb fokba. Az értesítés így szól:

⁹ „Testvérek” belső használatú rövidítése.

¹⁰ Az „özvegny” az „özvegypersely” szokásos rövidítése. Ebbe a perselybe gyűjtötték minden összejevetelt követően a szabadkőművesek özvegyeinek szánt adományokat.

¹¹ „Testvéri szeretettel és üdvözléssel az előttünk szent számokban” rövidítése belső használatra.

¹² OL, P 1125, Március páholy, 1. t., 79. lap.

¹³ Cserna Andor (Budapest, 1885. április 25.–Budapest, 1933. március 23.) újságíró, zenekritikus. Pályáját a függetlenségi párti Egyetértés című lapnál kezdte, majd a Világ szerkesztőségébe került. Volt rendőri, majd törvényszéki, tíz éven át országgyűlési tudósító. 1913-tól Az Est szerkesztőségi titkára, majd haláláig zenei rovatvezetője. Oscar Wilde, Beethoven, A. France, Tolsztoj-breviáriumot készített.

Szer.: Tv.:!

Páholyunk f. hó 18-án, hétfőn este fél 8 órakor II. f.: munkát tart, amelyen: *Engel Arthur, Herodek István, dr. Kertész Sámuel és Kosztolányi Dezső* tanoncttveket fogjuk a legényfokba emelni.

A II.: munka után *mesterértekezletet* tartunk, amelynek végeztével III. f.: munkánk lesz, a melyen: *Dallos Rezső, Haas Mór és Kondor Bernát* legény tveket emeljük a mesterfokba.

A tanoncttvek sziveskedjenek a vakoláshoz¹⁴ megjelenni, mert ez alkalommal megtartandó *általános értekezleten* óhajtjuk a jövő havi munkaprogrammot megállapítani. Meg kell állapítanunk ugyanis a folyamatban lévő érdemleges kérdések fölötti vita, az év zárultával és az új év kezdetével, továbbá a sorrenden lévő fölvetési és választási munkákkal járó adminisztrációs teendők és jelentések sorrendjét. Ezek körüli teendőkhöz minden munkaerőre szükségünk lévén, jöjjetek el teljes számban.

F. hó 20-án, szerdán este félnyolc órakor az érd.:¹⁵ *Corvin Mátyás* □.-ban *Pilis Lajos* tvünk tart előadást „Erdély a háboru után” címen. Érdemes testvérünk iránti szeretetünk kifejezéseül jelenjünk meg e munkán teljes számban!

A kezes testvérek sziveskedjenek a szükséges nyomtatványokat a titkár tvtől hétfőn átvenni, mert – az idő rövidegére való tekintettel – különben az általuk ajánlott keresők a legközelebbi felvételekből kiesnek.

Tv.:i ü.: az e.: sz.: sz.:¹⁶

Titkár

Főmester.

Páholyunkban keresők: *Gottlieb Márton* posztóárakereskedő, Bpest, Mészáros-u. 9.

Kis Vilmos gyógyszerész, Budapest, VIII., Park szálloda.

Polgár Zoltán kereskedő, a „Binder és Polgár” cég tagja, Budapest, V., Katona József-utca 25.

Wolf Sziegfried a „Magyar általános hitelbank” tisztviselője, Budapest, I., Mészáros-utca 14.¹⁷

Kosztolányi Dezsőnek a második fokba történő avatását a levéltárban található iratok közül abból tudhatjuk meg, amelyben a Március páholy a Nagypáholy számára jelenti, hogy a költőt a 102. sorszámon név szerint anyakönyvezte.¹⁸

Kosztolányi Dezső nem tartozott a szorgalmas páholylátogatók közé. Nyilvánvalóan jelen volt két alkalommal: felvételekor, 1916. február 7-én és a második fokba történt

¹⁴ A szertartásos összejövetelt követő baráti lakoma.

¹⁵ Az „érdemes” szó belső használatú rövidítése. Állandó díszítő jelző.

¹⁶ Belső használatú rövidítés. Jelentése: „Testvéri üdvözlét az előttünk szent számokban.”

¹⁷ OL, P 1083, Március páholy, I. t., 70. l.

¹⁸ OL, P 1083, Március páholy, XC 38. t. 138. cs., 176. l.

avatásakor, 1916. december 18-án. A Jelenléti könyvben megtalálható az aláírása még 1916. február 28-án és 1916. április 10-én is. Ezekon az összejöveteleken megjelentek a Kosztolányival együtt felvett társak is. Kosztolányi azonban többször nem írta alá a jelenléti könyvet. Talán ennek tulajdonítható, hogy a harmadik, ebben a szabadkőművesi rendszerben a legmagasabb fokba a költőt nem avatták fel, hiszen ennek a megtiszteltetésnek feltétele lett volna a rendszeres páholylátogatás.

Mint „legény” vált ki a Március páholyból huszonhárom társával együtt. 1917. május 21-én a páholy anyakönyvéből kihúzták a nevét.¹⁹ A kiválás okaként „fedezetet” említettek. Ez volt a páholy elhagyásának szabályos útja. Kosztolányi Dezső nem a szabadkőműveséget akarta elhagyni, hanem új páholy alakításában kívánt részt venni, társaival együtt.

A megritkult tagságú Március páholy lendületén – a levéltárban talált iratok szerint – ez a veszteség mit sem változtatott. A negyvenhat főnyi tagságból a világháborúban tizenegy katona volt, de a többiek helyálltak azok helyett is. Tovább folyt a jótékonykodás, elsősorban a szabadkőművesi alapítású intézményeket: a Stefánia Gyermekkórházat, a Társadalomtudományi Társaságot, a Világ című lapot és a többi népjóléti és jótékony célú alapítványt támogatták. A békét igyekeztek előkészíteni. Eddigi tevékenységükhöz hűen a nőket szándékoztak bevonni a szabadkőműveségekbe. Ezért a szabadkőművesek nőrokonai, pontosan meghatározva: hajadon nőtestvérei, a feleségek és az özvegy édesanyák, az úgynevezett „nővérek” számára külön forgatókönyvvel összejövetelt szerveztek. A népbetegségek leküzdésével foglalkoztak, elsősorban a tüdőbetegségek ellen harcoltak. 1918-ban tizenkét pontba foglalt követeléseiket terjesztették elő a szabadkőművesi főhatóság részére. Ennek második pontjában nyíltan követelték azt, hogy a magyar szabadkőműveség élére állítsanak radikális vezetőket.

Ezek után kövessük Kosztolányi Dezsőt szabadkőművesi útján! Nem a szabadkőműveséggel történt esetleges meghasonlás vezette Kosztolányit, amikor kivált a Március páholyból. Célja – mint rámutattam – az volt, hogy új páholy alapításában vegyen részt.

Az eddig bemutatott tények mostanáig ismeretlenek voltak, ez az első közlésük, a levéltári források alapján. A szabadkőműves Kosztolányiról azonban már Réz Pál is írt 1984-ben.²⁰ Utalt ugyan rá, hogy „Kosztolányi 1916-ban lett szabadkőműves”, de a Március páholyának még a neve sem szerepel a cikkben. Közli azonban annak az új páholyának a nevét, amelynek egyik alapító tagja volt költőnk. A kérdéses páholy neve Világ lett. „1917. május 22-én részt vett a 'Világ' nevű páholy alapításában: ekkoriban a 'Világ' című napilap belső munkatársa volt” – írja Réz, forrásra történő hivatkozás nélkül.

Levéltári kutatásaim Réz Pál megállapításait alátámasztják. A levéltár ugyanis őrzi a Világ páholy alapító tagjainak névsorát is. A következőkben ezt a névsort közlöm abban a sorrendben, ahogyan a levéltár megfelelő iratán található.²¹ Az alapító tagok foglalkozása, születési helye, éve, lakásának címe, annak a páholyának a neve, amelyben felvételt

¹⁹ OL, P 1083, Március páholy, XC 38. t. 138. cs., 224. l.

²⁰ RÉZ Pál, *Kosztolányi-mozaik*, Kortárs, 1984/9. Többek között a költő egy szabadkőművesi versét közli (1459–1460), Vargha Balázsról hivatkozva, aki eszerint „1972-ben a költő hagyatékából tette közzé”.

²¹ OL, P 1083, Világ páholy, CXXIII. 146. cs. 124. 7. t. 44., 7. l.

nyert, a felvétel napja és a II., illetőleg a III. fokba történt emelésének időpontja is olvasható az íráson, valamint minden egyes tag aláírta a lapot. Ennek a névsornak ez az első közlése.

Ságody Gyula dr. ügyvéd	Budapest, 1863. október 25.	V. Honvéd u. 8.	Eötvös (Budapest), 1890. XII. 18.	1891. V. 24.	1891. X. 8.
Zárai Samu, műszaki, elektrotechnikai és olaj nagykereszk.	Szeged, 1867. december 21.	VI. Aradi u. 66.	Március (Budapest), 1909. XII. 17.	1910. V. 9.	1910. XII. 12.
Jancsó Károly író, „Világ” munkatársa	Vaskóh (Bihar megye), 1875. szeptember 30.	II. Retek u. 5.	László király (Nagyvárad), 1904. V. 17.	1904. V. 17.	1905. V. 30.
Gábor Ignác, tanár, Gáborféle fiú internátus igazgatója	Komlós, 1868. április 13.	VI. Munkácsy u. 21.	Reform (Budapest), 1908. II. 3.	1908. XI. 30.	1909. III. 29.
Veres Mihály dr. vegyész, a „Pester Lloyd” munkatársa	Temesvár, 1885. február 25.	V. Pozsonyi út 4/c.	Március (Budapest), 1909. V. 17.	1910. III. 31.	1910. XII. 12.
Ziffer Hugó dr. orvos	Budapest, 1877. február 23.	IV. Károly körút 4.	Kazinczy (Budapest), 1910. IV. 21.	1913. X. 6.	1914. II. 16.
Molnár Nándor, Leszámloló és Pénzváltó Bank főtisztviselője	Koháryháza, 1869. szeptember 18.	VI. Andrássy út 92.	Március (Budapest), 1910. X. 31.	1911. V. 25.	1912. I. 8.
Wolf Sándor, Wolf Lajos és fia cég tagja	Budapest, 1874. szeptember 2.	V. József tér 9.	Március (Budapest), 1910. X. 31.	1911. V. 15.	1912. I. 8.
Berczeller Gyula, divatárkereskedő	Balassagyarmat, 1868. július 23.	VI. Andrássy út 13.	Március (Budapest), 1911. II. 13.	1912. I. 8.	1912. V. 13.
Forgách Jenő, Magy. Bank és Keresk. r. t. főtisztviselője	Budapest, 1876. június 3.	VI. Szondy u. 90.	Március (Budapest), 1912. XII. 16.	1913. X. 6.	1914. II. 16.
Sellő Miksa, MÁV mérnök	Somogy-Nagybajom, 1884. ápr. 18.	VII. István út 20.	Március (Budapest), 1912. XII. 16.	1913. X. 6.	1914. II. 16.
Dallos Rezső, Magy. Bank és Keresk. r. t. igazgatója	Budapest, 1882. december 22.	I. Mészáros u. 10.	Március (Budapest), 1915. IX. 27.	1916. IV. 17.	1916. XII. 18.

Engel Artúr, Magy. Bank és Keresk. r. t. cégvezetője	Pusztamogyorós, 1885. február 11.	VII. Akácfa u. 36.	Március (Budapest), 1916. II. 7.	1917. I. 29.	1917. V. 7.
Kosztolányi Dezső, író, Pesti Napló munkatársa	Szabadka, 1885. március 29.	I. Fehérváry út 15/a.	Március (Budapest), 1916. II. 7.	1916. XII. 18.	–
Benedict Miksa, magyar tudakozódó egylet irodafőnöke	Torontál Józseffalva, 1869. november 4.	VII. Damjanich u. 18.	Március (Budapest), 1916. V. 15.	1917. IV. 2.	–
Bokor Mór dr. orvos	Nagy-Surány, 1869. május 27.	VI. Király u. 91.	Március (Budapest), 1916. V. 15.	1917. IV. 2.	–
Hegedűs Zsigmond, műkereskedő	Haraszi (Abaúj megye), 1862. febr. 14.	VI. Dalszínház u. 1.	Március (Budapest), 1916. V. 15.	1917. IV. 2.	–
Pilisi Lajos, író, „Világ” munkatársa	Kalocsa, 1878. február 24.	VII. Népszínház u. 20.	Március (Budapest), 1916. V. 15.	1917. IV. 2.	–
Nádasdi Baán Achilles dr. ügyvéd, Pénzügyintézet Központ ügyész	Tarca, 1882. május 30.	VI. Veres Pálné u. 10.	Március (Budapest), 1917. II. 5.	–	–
Frankl Manó, bőripari ve- gyész	Gyulafehérvár, 1876. március 2.	VI. Vörösmarty u. 73.	Március (Budapest), 1917. II. 5.	–	–
Kiss Vilmos, gyógyszerész	Kula, 1892. november 17.	Park szálló Baross tér	Március (Budapest), 1917. II. 5.	–	–
Vadász Henrik, lapkiadó	Vadász (Arad m.), 1874. június 22.	V. Csáky u. 8.	Március (Budapest), 1913. XII. 1.	1914. XI. 16.	1915. V. 17.

A lista hátán a következő, ugyancsak kézirásos jegyzet található:

A 'Világ' páholy alapító tagjainak túloldali névsorát hitelesítjük:

Dr. Ságody Gyula 3.: id. főm.:

Jancsó Károly 3.: id.: titkár

Berczeller Gyula 3.: id.: 1. felügyelő

Dallos Rezső 3.: 2. felügyelő

Gábor Ignác 3.: id. szónok

2055/1917 szám

Látta a Magyarországi Symbolikus Nagypáholy

Budapest kel. 1917 június hó 30.

h. nagymester

pecsét

Murai
h. főtitkár

A huszonkét alapító tag között több, élesen elkülöníthető csoport rajzolódik ki. A Le-számítoló és Pénzváltó Bank, a Pénzintézeti Központ és a Magyar Bank és Kereskedelmi rt. munkatársai, az utóbbinak vezető állású dolgozói, alkalmazottai, kereskedők, ügyvédek, vegyészek, orvos, tanárok, gyógyszerész és végül írók, újságírók, lapkiadó.

Ennek az utoljára említett csoportnak volt tagja Kosztolányi Dezső. Ide tartozott a Világ munkatársai közül még Jancsó Károly és Pilisi Lajos, továbbá Vadász Henrik lapkiadó. Mindhárman idősebbek voltak Kosztolányi Dezsőnél, és régebben beléptek már a szabadkőművesek közé. Jancsó Károly és Pilisi Lajos ekkor már a szimbolikus rendszer legmagasabb fokát, a mesterfokot is elérte. Feltehető, hogy elsősorban ők kezdeményezték az új páholy alapításában való részvételt: ők hatottak Kosztolányi Dezsőre, őket követte a jeles költő. Ekkor már Kosztolányi Dezső a Pesti Napló munkatársa volt.

Az új páholy ideiglenes főmestere, dr. Ságody Gyula is régi ismerős. Akkor ünnepelte a Március páholy tagságának huszonötödik évfordulóját, amikor Kosztolányi Dezső felvételt nyert.

A páholyneveket és jelmondatokat *Páholyneveink* című, már idézett munkámban vizsgáltam meg elsőként. Nem lehetetlen, hogy ez a páholy nevét a Világ című lapról nyerte. Ezt annak szabadkőművesi elkötelezettsége, támogatottsága valószínűsíti, továbbá az, hogy több alapító tag dolgozott a lapnál belső munkatársként. Érdekessége a páholyneveknek az is, hogy a páholy jelmondatát ebből készítették: Világ–Világbéke!

1917-ben, tehát az első világháború negyedik évében ez a jelmondat nyilvánvalóan több volt filozofikus kijelentésnél. Az akkor már általános békevágy tömör kifejezése lett.

A Világ páholy irataiból megállapítható, hogy a páholy szélsőbaloldali beállítottságú volt, antiklerikális akciót indított. Ebben az ügyben naponta tartott a páholy ügyeletet a Nagypáholyházban, a Podmaniczky utca 45. szám alatt. Hamarosan kiállt a választójog követelése mellett, a középosztály érdekeit érintő kérdésekben, a különböző népbetegségek (pl. a nemi betegségek, a TBC) ellen szervezett mozgalmat indított. Gábor Ignác²² fiúnevelő intézetét, majd a vándordíák mozgalmat a páholy mindvégig kitartóan támogatta.

Réz Pál cikkére utalva említem, hogy a levéltári anyag valóban dr. Ságody Gyulát említi a páholy választott vezetőjeként, de – mint minden páholyinak – a Világ páholyának az élén nem nagymester, hanem főmester állott, ellentétben az idézett cikk megjelölésével.

Nem lehetetlen, hogy a Réz Pál tanulmányában ismertetett *Láncvers* a Világ páholy másik alapítójának temetésén hangzott el. Forgách Jenő keresztnévének rövidítése ugyanis könnyen olvasható kézírásban „I”-nek. A páholytárs Kosztolányi nagyobb valószínűséggel írhatta az ő halálára, mint egy másik páholy tagjának emlékeztetere. Réz Pál feltételezése szerint ugyanis esetleg Farkas Imre hivatalnok, a Könyves Kálmán, az Előítéletek Legyőzéséhez című páholy tagjának temetésén hangzott el a vers.

²² Gábor Ignác (Abaújkomlós, 1868. április 13.–Budapest, 1945. január 10.), irodalomtörténész, műfordító. Budapesten és a párizsi Sorbonne-on végezte egyetemi tanulmányait. Az 1900-as évek elején fiúnevelő internátust alapított. 1909-ben létrehozta és öt éven át vezette a Vándordíák Egyesületet. Ez turista egyesület volt diákok számára. Szerkesztette a Vándordíákok Évkönyvét. Az első világháború elején diákjóléti mozgalmat irányított. 1918–19-ben Forradalmi Könyvtár címmel sorozatot indított. Fordított szanszkritből, franciából, olaszból és más nyelvekből.

A most feltárt iratanyag birtokában határozottan állíthatjuk, hogy – ellentétben Réz Pál megállapításával – Kosztolányi fontos szerepet vállalt páholya életében. Évről évre tagja volt az úgynevezett „Irodalmi Bizottságnak”. Ez a szervezet nemcsak irodalmi igényeket szolgált, mint a neve mondja. Ezen kívül irányította a páholy életét, szervezte jótékonyági és egyéb mozgalmait. A páholy előzőekben vázolt sokirányú és igen radikális tevékenységében tehát Kosztolányi Dezsőnek irányító, vezető szerepe volt.

Egy „nővér-munkára” szóló meghívó is található a páholy iratanyagában.²³ A szabadkőművesek nőrokonai számára rendezett műsoros est meghívóján a bemutatott számok között említés esik kilencedik műsorszámként Kosztolányi Dezső testvér láncbeszédéről. Ennek a szövege nem található a páholy iratai között.

A következő szöveggel hívták meg az illetékes vendégeket az ünnepségre:

Meghívó

a Világ □ 1918. év március hó 17.-én este ½7 órakor
a páholyház szentélyében tartandó
nővér-munkájára,
amelynek keretében március idusát is ünnepeljük.

Munkarend:

1. Szertartásos megnyitás.	6. Ének-szám: Baán Gizella nővér.
2. Nővérek bevonulása.	7. Március idusa: Pilisi Lajos szónok tv.:
3. Megnyitó beszéd: Ságody Gyula dr. főmester tv.:	8. Zeneszám. Özvegypersely.
4. Ének-szám: Pilisiné Pálfy Boriska nővér.	9. Láncbeszéd: Kosztolányi Dezső tv.:
5. Ringer Lili nővér előadása.	10. Nővérek kivonulása. Szertartásos bere- kesztés.

Az orgonánál Rékai Nándor tv.:

A szer.: ttv.: -et és nővéreket ehhez a díszmunkához, valamint az ezt követő ünnepi vakoláshoz szeretettel meghívjuk.

Tv.: szer.: az e.: sz.: sz.: -ban

Kiss Vilmos
titkár

Dr. Ságody Gyula
főmester.

A vakoláshoz a jegyeket (személyenként 7 K 60 f.) f. hó 15-ig kell a háznagyi hivatalnál megváltani.

Kosztolányi Dezső tehát a szabadkőművességbe történt, 1916-os belépésétől fogva tevékeny tag volt. Erre vall az is, hogy új páholy alapításában vett részt. Irodalmi rangján kívül nyilván szabadkőművesi buzgalmát méltányolták páholytársai, amikor a páholyéletet irányító „Irodalmi Bizottság” tagjává választották. Szónoki képességeit is a páholy javára fordították, egy sírverset mondott, és egy ünnepségen őt kérték fel a záró szónoklat elmondására.

²³ OL, P 1083, CXXIII. 146. cs. 124. 7. t., 44. Világ páholy, 49. I.